

Søren Kierkegaard og Heine

af JØRGEN BUKDAHL

Der findes tre store udløbere af senromantikens komplicerede struktur: Heine, Kierkegaard og H. C. Andersen. Her er tale om refleksion af det naivt-patetiske, der var romantikens kendemærke; følgen her af forholdet mellem opposition og pietet er en accentuering af eksistentielle holdninger, hvor ironi og satire, og intim følsomhed og sentimentalitet er kontrapunkterne, dertil kommer humoren, fordæktheden, det interessante og pikante, men bag ved dette en interesse for romantikens krongods: folkevisen, eventyret, mytologier, mytiske skikkelser som Ahasverus og Faust. De tre nævnte har et fællesskab i dette og fulgte hinanden nøje på deres forskellige baner ud fra det samme mentale grundlag. Det gælder især H. C. Andersen og Heine; men også S. K. og H. C. Andersen. Kierkegaards første kritik af H. C. A. som romanforfatter influerede negativt på K.'s senere reaktion på H. C. A.'s senere eventyr og historier med deres artistisk tilvejebragte naivitet, deres ironi og satire. De to almuebørns stilling overfor overklassen og »dannelsen« og dens koterier var i virkeligheden den samme, og deres indirekte kamp gennem ironi og satire den samme; også H. C. A. var et stort stykke af en digter-tænker (Jørgen Bukdahl: »Svinelæder og forgyldning«, hvor forholdet mellem H. C. A. og S. K. er drøftet). S. K. forstod ikke den heineske struktur i H. C. A. og siger direkte i bogen om ham: »thi en Heine kunde Andersen aldrig blive, dertil mangler han saavel dennes Genie som hans Forargelse over Christendommen.« (S. V. ^I XIII s. 65).

Allerede 1836 fik S. K. øje på Heine og citerer eller hentyder til ham rundt i sine værker. Til disputatsen »Om Begrebet Ironi« har han brugt »Die romantische Schule«: »Verden forynges, men som Heine ret vittigt har bemærket, den forynges ved Romantiken i den Grad, at den blev et lille Barn igen« (S. V. ^I XIII s. 372). Begge bøger er et forsøg på at sætte romantiken i ironisk

reflektion. S. K. har straks følt Wahlverwandschaft med Heine. I Papirene går han nøjere ind på det. Netop i kriseårene omkring 1836–38 læser han ham med spændt opmærksomhed, »Buch der Lieder«, hvor han straks opfatter det naive sat i reflektion, d. v. s. artistisk tilvirket (hvad han ikke så hos H. C. Andersen). »Alt bliver dog mere tragisk derved, at man gjør det, om jeg saa maa sige, historisk, gjør det til noget, som ikke blot hænder mig; men hele Verden; men naturligvis kun i det Tilfælde, at man først har fastholdt sin egen Nød og derpaa giver det denne historiske Baggrund. Saaledes Heine: es est eine alte Geschichte, wird immer aber neu [S. K. citerer efter hukommelsen; i konteksten står der: Doch bleibt sie immer neu] – dog her er det allerede mere Reflexionen derover; men fornemlig træder det op i sin naive Skikkelse f. eks. i flere Digte i »Knaben Wunderhorn« (P. I A s. 103). Siden i 1838: »For Heine er Christendommen traadt op i en saa barsk Skikkelse, at han blev bange. Under disse Lidelser udhvilede det poetiske i hans Sjæl sig i deilige lyriske Frembringelser (»Buch der Lieder«), men nu indtraadte Reflektionen. Den burde nu egentlig have kastet sig over Christendommen for om muligt at udfinde, om det virkelig stod sig saaledes med den; men i det Sted kastede den sig hos Heine over hans egen bedrøvelige Skikkelse (han er i en dyb Betydning vor Tid Ridder af den bedrøvelige Skikkelse), denne forliebede han sig i, nu nedsatte Phænomenet sig, saa at det, der i hans »Buch der Lieder« vækker vort Vemod, i hans Prosa vækker vor Misbilligelse, og heri forhærdet han sig« (P. II A s. 253).

I en skarpsindig replik nogle måneder før har han forklaret hvorfor: »Heine er unægtelig Humorist (udviklet som al Humor af Chrstd. selv, idet den, selv humoristisk, traadte og træder i Modsætning til den ironisk udviklede Verden og ved sin Lærdom aflokkede Ironien humoristiske Funkler, idet den (Chrstd.) blev til Forargelse – som jo Chrstd. ogsaa forargede Paulus – og nu Ironien ikke ville lade sig gjenføde af Humoren og derpaa forsonet; men udviklede sig som diabolisk Humor), men han kunne ikke holde sig ene og constituerede et Modbillede til Kristus, der humoristisk udfolder sig mod Verden, idet Verden nu søgte at constituere sig som en perrennerende humoristisk Polemik mod Kirken« (P. II A s. 79). Langt senere i 1840 skulle han mindes Heine og hans dæmoniske humor: »den dæmoniske Humor, der søger at drage selve det Guddl. med ind i det humoristiske Fanden i Vold (saaledes Heine: den guddl.

Familie)« (Pap. III B s. 117). Han skulle også mindes dette, da han skrev »Sygdommen til Døden« (S. V.¹ XI s. 239). Han fulgte næppe Heine på hans videre løbebane, da denne ud fra religiøse oplevelser for alvor skulle tage sit opgør med sin ungdoms Marx og især Hegel, hvis religiøst forklædte atheisme han gennemskuer og fordømmer («Geständnisse», 1854).